

TARTALOM.

	Lap
Előszó az „Iratok a nemzetiségi kérdés történetéhez” című sorozathoz	V
Előszó	1

BEVEZETÉS.

I. Az 1790. év nyelvi mozgalmának gyökerei	7
II. A nyelvi mozgalom Ferenc abszolutizmusának kialakulásáig	32
III. Ferenc kabineti abszolutizmusa alatt 1825-ig	62
IV. A magyar államnyelv	105
1. A bécsi kormány álláspontja 1825 után	105
2. A magyar államnyelv az országgyűléseken, 1825–48	120
3. A magyar államnyelv a hatóságokban, közoktatásban és a közön- ség körében	170

IRATOK.

1. 1790 április 20. A helytartótanács körrendelete a közoktatásban a német nyelv helyébe a latin és magyar nyelv bevezetéséről	211
2. 1790 jún. 11. A rendek tárgyalása és határozata az országgyűlési üzenetek és jegyzőkönyvek magyar nyelvre dolgában	213
3. 1790 aug. 9. Az erdélyi országgyűlés törvényjavaslatának a magyar nyelvre vonatkozó szakaszai	216
4. [1790 aug.] Az országgyűlés vegyes bizottságától kidolgozott kir. hitlevéltervezetnek a magyar nyelvre vonatkozó része	218
5. [1790 aug. – szept.] Izdenczy államtanácsos votuma a kerületi hitlevéltervezetnek a magyar államnyelvet kívánó szakaszairól	220
6. 1790 szept. 4–6. Az államtanács irata Révai Miklós akadémiai tervéről	221
7. 1790 szept. 5. Az országgyűlésnek magyarnyelvi törvényjavaslata	223
8. 1790 szept. 21. Az 1790 szept. 5-iki feliratra adott kir. válaszleiratnak a magyar nyelvre vonatkozó része	224
9. [1790 okt.] Izdenczy votuma a koronázás előtti 8. szakasz dolgában	225
10. 1790 nov. 14. Az országgyűlés újabb feliratának a 8. szakaszra vonatkozó része	227
11. 1791 jan. 8. A kir. válaszleiratnak a 8. szakaszra vonatkozó része	227
12. 1791 márc. 12. Az 1790–91:16. t.-cikk	229

	Lap
13. 1791 ápr. 16 – 19. Az államtanács irata a pesti egyetemen a magyar nyelv és irodalom tanári széke betöltése tárgyában	229
14. 1791 júl. 8 – aug. 2. Az államtanács irata a magyar nyelvű vármegyei jegyzőkönyvek felterjesztése dolgában	231
15. 1791 okt. 14–19. Az államtanács irata az öt akadémiára kinevezendő magyar nyelv- és irodalmi tanárok dolgában	233
16. 1791 szept. 24 – okt. 1. Az államtanács irata az országgyűlésen hozott törvények magyar nyelvű kiadásáról.....	235
17. 1791 szept. 29. A tanulmányi ügyben kiküldött orsz. bizottság határozata a magyar hivatalos nyelvről	237
18. 1791 szept. 29. A m. kancellária felterjesztése a vármegyei jegyzőkönyveknek magyar nyelven való beterjesztése dolgában.....	238
19. 1791 okt. 26 – nov. 1., 1791 nov. 1–20. Az államtanács két irata a m. kancelláriának a magyar nyelvű vármegyei jegyzőkönyvek dolgában tett felterjesztéséről.....	240
20. Az 1790:31. erdélyi t.-cikk.....	247
21. [1791–93] Az elemi iskolai magyar nyelv tanításra való utasítás javaslata	247
22. 1792 jan. 19. A m. kancellária felterjesztése Bihar vármegye egy felirata alkalmából a katonasággal való levelezés és a benyújtott kérvényeknek nyelve dolgában.....	248
23. 1792 ápr. 16. A br. Reischach államminiszter elnöklete alatt működő bizottság jegyzőkönyve az 1790–91. erdélyi országgyűlés 46. t.-cikk javaslatáról.....	250
24. 1792 jún. 20. Az országgyűlés feliratának a magyar nyelvre vonatkozó része.....	252
25. 1792 jún. 21. Buda. A Ferenc király elnöklete alatt tartott magyar konferencia jegyzőkönyvének az országgyűlés jún. 20. felirata magyar nyelvű szakaszával foglalkozó része.....	253
26. 1792. jún. 22. Az 1792 jún. 20. felíratra adott kir. válaszeleirtnak a magyar nyelvre vonatkozó része	256
27. 1792 jún. 26. Az 1792:7. t.-cikk	258
28. 1792 okt. 12–19. Az államtanács irata a magyar nyelvnek gimnáziumi tantervéről	259
29. 1793 okt. 28. A m. kancellária felterjesztése a magyar nyelvnek gimnáziumokban leendő eredményesebb tanításáról.....	262
30. 1793 nov. 9–23. Az államtanács votuma a m. kancelláriának 1793 okt. 28. felterjesztéséről a magyar nyelv eredményesebb tanítása dolgában.....	266
31. 1795 okt. 16. Izdenczy államtanácsos votuma a magyar nyelv tanítására költött összegről.....	269
32. 1802 júl. 23. A m. kancellária felterjesztése ifj. Péchy Imre biharvármegyei alispánnak a magyar nyelv terjesztéséről szóló kézírata dolgában.....	270
33. 1803 aug. 17. János főhg., Károly főhg. hadügyminiszter helyettese átirata a m. kancelláriához a magyar ezredekbeli tiszteknek magyar nyelvtanítása dolgában.....	272

	Lap
34. 1805 nov. 2. Az országgyűlés felirata a magyar nyelv dolgában.....	272
35. 1805 nov. 4–5. Az államtanács irata az országgyűléstől felterjesztett magyarnyelvi t.-javaslatról.....	274
36. 1805 nov. 7. Az 1805:4. t.-cikk.....	276
37. 1805 nov. 22. Pestvármegye közgyűlési határozata a magyar nyelv ügyében.....	276
38. 1806 ápr. 25. Az államtanács irata a m. udv. kamarai hivataloknak magyarnyelvű hivatalos levelezése dolgában.....	278
39. 1806 szept. 9. Az államtanács irata a vármegyéknek a katonai hatóságokkal való levelezése és a kancelláriához küldött magyar felterjesztései dolgában.....	280
40. 1806. A Ratio educationisnak a magyar nyelv tanítására vonatkozó részei.....	283
41. 1807 ápr. 2 – jún. 25. Az államtanács irata Pest- és Bihar vármegyének a magyar nyelv hivatalos használatát illető határozatairól.....	285
42. 1807 ápr. 3. A m. kancelláriától felterjesztett magyarnyelvű hivatalos címzések.....	288
43. 1807 okt. 26. Drevenyák titkos jelentése a magyar nyelv ügyében való országgyűlési tárgyalásról.....	290
44. 1807 okt. 29 – nov. 7. Baldacci államtanácsos négy kabinet-i véleménye a magyar nyelv ügyében folytatott országgyűlési tárgyalásokról.....	291
45. 1807 okt. 31. Baldacci államtanácsos kabinet-i véleménye a Nemz. Múzeumot illető országgyűlési tárgyalásról.....	294
46. 1807. okt. 31. Csapó titkos jelentése a magyar nyelv ügyében tartott okt. 29., 30. és 31. kerületi ülésekről.....	295
47. 1807 nov. 13. Az országgyűlési kívánságok és sérelmek közt a magyar nyelvre vonatkozó kívánság.....	299
48. 1807 nov. 28. A m. kancellária véleménye az országgyűlésnek a magyar nyelv tárgyában felterjesztett 62. sz. sérelméről.....	303
49. 1807 dec. 15. Baldacci kabinet-i votuma a magyar nyelv dolgában álnév alatt teendő pályakérdésről.....	304
50. 1807 dec. 19. Bedekovich államtanácsos kabinet-i felterjesztése a magyarnyelvű országgyűlési naplók kiadása dolgában.....	305
51. 1809 febr. 11. Lorenz államtanácsos kabinet-i véleménye a német nyelvnek általánossá tételéről.....	309
52. 1809 márc. 2. Az udv. kamara átirata a m. kancelláriához Máramaros megyének az úriszékek nyelvét illető határozata ellen.....	310
53. 1809. márc. 18. Udv. rendelet a helytartótanács-hoz a magyar nyelvnek a vármegyei igazságszolgáltatásban való, az udv. kamara részéről kifogásolt használata dolgában.....	311
54. 1811 dec. 9. Wallis gróf kabinet-i véleménye az országgyűlésnek a magyar nyelvet illető tárgyalásairól.....	312
55. 1811 dec. 19. Az országgyűléstől felirattal felterjesztett magyarnyelvi sérelmek.....	313
56. 1812 ápr. 24. Kir. válaszleirat az országgyűlésnek 1811 dec. 19-iki, a magyar nyelvet illető feliratára.....	315

57. 1812 aug. 10. Udv. rendelet a magyar nyelvnek a vármegyei igazgatásban való használatáról.....	316
58. 1813 jún. 15. Az államtanács irata a pesti kegyesrendi gimnázium ellen felmerült gyanúról, hogy ott a tanítási nyelv magyar volna.....	317
59. 1819 dec. 16. Az államtanács irata a szab. kir. városok hivatalos nyelvéről.....	318
60. 1820 jan. 27. Az államtanács irata az erdélyi magyar nyelv művelő társaságról.....	321
61. 1825 nov. 3. Gr. Zichy Károly m. kamarai elnök titkos jelentése az eznap kerületi ülésről a magyar nyelv tárgyában.....	322
62. 1825 nov. 3. Titkos jelentés az eznap kerületi ülésről a magyar nyelv tárgyában.....	324
63–67. 1826 jan. 20 – nov. 3. A törvények kéthasábos, magyar és latin nyelvű szövegére vonatkozó iratok:	
63. 1826 jan. 20. Az országgyűlés feliratának a törvények szövegére vonatkozó része.....	334
64. 1826 ápr. 9. Az 1826 jan. 20-iki felíratra adott kir. válaszleiratnak a törvények szövegére vonatkozó része.....	334
65. [1826 jún.] József nádor és gr. Zichy Károly véleményei az 1826 jún. 10-iki felíratra adandó kir. válaszleiratról, a törvények magyar szövege dolgában.....	335
66. 1826 okt. 6. Az országgyűlés felirata az 1826 szept. 9. kir. leíratra a törvények szövege dolgában.....	337
67. 1826 okt. 30. Az államkonferencia irata az 1826 okt. 6. országgyűlési felíratra adandó kir. válasz dolgában.....	338
68. 1826 jan. 20. Titkos jelentés az eznap ker. ülésről a magyar nyelv tárgyában.....	341
69. 1826 ápr. 17. Az országgyűléstől felíratral felterjesztett előkelő sérelmek és kívánságok közt a magyar nyelvre vonatkozó rész.....	348
70. 1826 ápr. 17. A magyar nyelv kényszerítés nélküli terjesztéséről való országgyűlési javaslat.....	355
71. 1826 május 26. A magyar kancellária votuma az előkelő sérelmek magy. nyelvi részéről.....	362
72. 1827 jan. 29. József nádor véleménye az előkelő sérelmek magyar nyelvi részéről.....	366
73. 1827 márc. 28. Az államkonferencia az előkelő sérelmek magyar nyelvi részéről.....	367
74. 1827 márc. 28-hoz. Az előkelő sérelmek magyarnyelvi részére adandó kir. válaszleirat három tervezete.....	368
75. 1827 ápr. 7. és 10. József nádornak és az államkonferenciának újabb javaslatai a magyarnyelvi előkelő sérelemre adandó kir. leirat szövege tárgyában.....	370
76. 1827 ápr. 11. Kir. válaszleirat az előkelő sérelmek magyarnyelvi részét illetőleg.....	372

	Lap
77. [1829 jan.] A tanulmányi ügyben kiküldött orsz. bizottság t.-javaslatának a magyar oktatásra vonatkozó része	372
78. 1830 ápr. 4. Az államtanács irata Vas vármegyének határozatáról, mely szerint a pörök ezután magyar nyelven folytatandók és a céhekbe csak magyarul tudó mesterek vehetők fel	373
79. 1830 nov. 2. A m. kancellária felterjesztése az előkelő sérelmek 12., magyarnyelvi szakaszáról	378
80. 1830 dec. 2. Kir. válaszeirat az 1830 okt. 17-iki felirat magyarnyelvi részéről	396
81. 1830 dec. 20. Az 1830:8. t.-cikk	399
82. 1832 ápr. 1 – aug. 16. Az államtanács irata Esztergom vármegyének a vezetéknevek magyarosítását illető felirata dolgában	
83. 1833 jan. 10. A rendek üzenete, melyben a főrendeket magyar nyelven készítenő üzenetekre szólítják fel	401
84. 1833 jan. 10. A rendek üzenete a főrendekhez egyedül magyarnyelvű feliratok és törvények dolgában	403
85. 1833 febr. 8. A rendek első viszonzüzenete a magyarnyelvű feliratok és törvények ügyében adott főrendi válaszra	404
86. 1833 márc. 30. Az országgyűlés felirata magyarnyelvű feliratok, kir. válaszeiratok és törvények érdekében	407
87. 1833 aug. 20. Metternich votuma az országgyűlés 1833 márc. 30-iki felirata dolgában	408
88. 1833 aug. 27. Reviczky kancellár Mérey Sándor, m. kir. tart. biztossági főigazgatóhoz a szegedi liceumban a magyar tannyelv megakadályozása érdekében	412
89. 1833 aug. 28. Reviczky Metternichhez Kintzl főhadnagy magyar nyelv elleni beadványa dolgában	413
90. 1834 jan. 3. A kabinetiroda irata a cseh nyelv iskolai tanításának kiterjesztéséről	415
91. 1835 júl. 5. A magyar nyelvről szóló sérelmek és kívánságok alsó táblai javaslata	416
92. 1835 aug. 2. A főrendek válasza a magyarnyelvi sérelemnek júl. 5-iki alsó táblai szövegére	420
93. 1835 szept. 8. Reviczky Metternichnek: a magyar nyelv ügyében kiadott kir. leirat publikálásának elhalasztásáért József nádort okolja	424
94. 1835 okt. 5. Kir. válaszeirat az 1833 márc. 30-iki feliratra	425
95. 1835 nov. 24. A rendek üzenete a főrendekhez az 1835 okt. 5-iki kir. válaszeiratot illetőleg	427
96. 1835 dec. 1. A főrendek viszonzüzenete a rendek 1835 nov. 24-iki üzenetére	430
97. 1835 dec. 12. Gr. Mailáth Antalnak Metternich felszólítására készített memoranduma a nádornak a magyar nyelv ügyében való közbenjárása tárgyába	432
98. 1836 jan. 18. József nádor levele Reviczky kancellárhoz, a magy. nyelvi törekvéseknek állítólag monarchia-ellenes jellegéről	434

99–104. 1836 jan. 29 – febr. 12. A nádori intermediáció a magyar nyelv ügyében: József nádor és Metternich levelezése és gr. Mailáth Antal küldetése:	
99. 1836 jan. 29. József nádor Metternichnek.....	436
100. 1836 jan. 30. Metternich József nádornak.....	437
101. 1836 febr. 1. József nádor Metternichnek.....	438
102. 1836 febr. 4. Gr. Mailáth Antal jelentése küldetéséről Metternichnek.....	440
103. 1836 febr. 7. Metternich József nádornak.....	442
104. 1836 febr. 7. Metternich titkos utasítása gr. Mailáth Antal számára.....	443
105–108. 1836 febr. 12–17. Az államkonferencia iratai a nádori intermediációról:	
105. 1836 febr. 12. Mailáth György államtanácsos votuma.....	446
106. [1836 febr. 12.] Purkhart Norbert államtanácsos votuma.....	450
107. 1836 febr. 12. Reviczky m. kancellár votuma.....	453
108. 1836 febr. 17. Kir. kézirat József nádorhoz, a magyar nyelv ügyében való nádori közbenjárás tárgyában.....	457
109. 1836 febr. 17. Metternich gr. Mailáth Antalnak, a magyar nyelv ügyében kiadandó kir. kézirat értelméről és a kapcsolt részeknek ez ügyben állásfoglalásra indításáról.....	459
110. 1836 márc. 4. Kir. kézirat József nádornak, melylyel neki az országgyűlés 1836 márc. 3-iki felirata visszaküldetik azért, hogy azt magyarul is írja alá.....	460
111. 1836 márc. 8. József nádor a királyhoz: megokolja, miért írta alá a rendek feliratát csak magyar nyelven.....	461
112. 1836 márc. 9. Verőcze vármegye kérése az országgyűlési sérelmek és kívánatok közt a magyar nyelv bővebb ismerete és kiművelése tárgyában.....	465
113. 1836 márc. 16. Az országgyűlés felirata a magyar nyelv ügyében.....	467
114. 1836 ápr. 17. József nádor Metternichnek a törvények magyar szövegének eredeti voltáról.....	474
115. 1836 ápr. 24. Reviczky Metternichnek, a feliratoknak a nádor által történt csak magyarnyelvű aláírásáról.....	476
116. 1836 ápr. 20. Kir. válaszeirat az országgyűlés 1836 márc. 16-iki, magyarnyelvi feliratára.....	476
117. 1836 ápr. 30. Az országgyűlés felirata az 1836 ápr. 24-iki kir. válaszeiratra.....	479
118. 1836 ápr. 30. Kir. kézirat Reviczky kancellárhoz, az 1836 ápr. 30-iki felirattal felterjesztett magyarnyelvi t.-cikk dolgában.....	480
119. 1836 máj. 1. Kir. válaszeirat az országgyűlés 1836 ápr. 30-iki magyarnyelvi feliratára.....	481
120. 1836 máj. 2. A 1832-30:3. t.-cikk.....	482

	Lap
121. 1836 aug. 31. Gr. Cziráky Antal országbírónak az országgyűlés után alkalmazandó kormányzási elvekről szóló memorandumából a magyar nyelvkérdést illető rész.....	482
122.[1836] Névtelen feljelentés Reviczky kancellár, Bartal és br. Mednyánszky udv. tanácsosok ellen, magyar érzelmeik miatt.....	485
123.1838 jún. 13. Gr. Pálffy Fidél m. kancellárnak és az államkonferenciának véleményei az országgyűlés előkészítése alkalmával a magyar nyelvet illetőleg.....	487
124.1839 jún. 5. A m. kancellária felterjesztése az országgyűlés azon kéréséről, hogy a királyt és királynét magyar nyelven üdvözlötsék	488
125.1839 jún. 20. Rendi üzenet a főrendekhez, a feliratoknak egyedül magyar nyelven szerkesztése dolgában.....	490
126.1839 okt. 17. Az országgyűlés magyarnyelvi törvényjavaslata.....	490
127.1839 okt. 19. Metternich votuma a nádornak az egyedül magyarnyelvű országgyűlési feliratok érdekében való közbenjárása dolgában.....	492
128.1840 jan. 31. Az országgyűlés felirata a magyar nyelvről	496
129.1840 márc. 14. Kir. válaszleirat az 1840 jan. 31. országgyűlési felíratra.....	500
130.1840 máj. 4. Országgyűlési felirat a magyar nyelvről, válaszul a márc. 14-iki kir. leíratra	504
131.1840 máj. 8. Országgyűlési felirat a magyar nyelvről, válaszul a máj. 5-iki kir. leíratra	508
132.1840 máj. 13. Az 1839–40:6. t.-cikk.....	510
133.1840 jún. 28. júl. 9. Sednitzky és Metternich jegyzékváltása egy cseh munka kapcsán a cseh-morva-tót nyelvi és nemzetiségi mozgalomnak a magyarral szemben való pártolásáról	511
134.1841 jan. 15 – febr. 23. Az államtanács irata az egyesített cseh-osztr. udv. kancellária 1840 dec. 18., a magyar vármegyék és az osztr. hatóságok latin nyelvű levelezése dolgában tettfelterjesztéséről.....	516
135.1842 márc. 16. Az erdélyi országgyűlésnek felíratallal felterjesztett magyarnyelvi t.-javaslata	523
136.1842 márc. 27. Kir. kézirat a m. kir. udv. tanulmányi bizottsághoz a gimnáziumi magyar tanítási nyelv dolgában.....	530
137. 1842 máj. 3. József nádor gr. Mailáth Antal kancellárhoz: sürgeti a gimnáziumi magyarnyelvű oktatás érdekében a kir. elhatározást	532
138.1842 jún. 16. Gr. Hartig osztályfőnök külön votuma a magyar és német nyelvnek Erdélyben diplomatikaivá tételéről	533
139.1842 jún. 20–26. Az államkonferencia votuma a nádornak 1842 máj. 24-iki, a gimnáziumi magyar tanítási nyelv ügyében kiadott kir. kézirat megváltoztatását kérő felterjesztéséről	536
140.1842 jún. 29. Kollowrat külön votuma a nádornak 1842 máj. 24-iki felterjesztéséről	541
141.1842 aug. 1. Az erdélyi országgyűléshez küldött kir. leirat mellékletét képező törvényszöveg	544
142.1842 szept. 12. A szász nemzet követeinek különvéleménye az erdélyi országgyűlés magyarnyelvi t.-javaslata dolgában	545

148. 1842 nov. 8. Metternichnek br. Jósika Jánoshoz intézett memorandumuma az erdélyi törvényeknek latin szövege tárgyában.....	548
144. 1848 okt. 12. Kir. leirat a magyar nyelvnek az országgyűlési tárgyalásokban való kizárólagos használatát kimondó 1843 jún. 20-iki rendi határozat ellen.....	549
145. 1843 dec. 1. Kübeck különvéleménye a magyar nyelvre vonatkozó országgyűlési kívánságok dolgában.....	554
146. 1843 dec. 11. Az országgyűlés felirata a magyar nyelv tárgyában.....	555
147. 1844 jan. 23. Kir. válaszleirat az országgyűlésnek 1843 dec. 11-iki magyarnyelvi feliratára.....	560
148. 1844 jan. 26 – márc. 27. Az államkonferencia irata a m. udv. kancelláriának 1843 dec. 12-iki, a gimnáziumok rendezését, s azokba a magyar tannyelv bevezetését illető felterjesztése tárgyában.....	564
149. 1844 jan. 29. A rendek határozata az 1843 jún. 20. és dec. 5-iki határozatnak az 1844 jan. 23-iki kir. leirat hatása alatt való megszüntetéséről.....	577
150. 1844 febr. 24 – márc. 27. Az államkonferencia irata az erd. udv. kancellária jan. 27-iki, a gubernium és a szász hatóságok levelezési nyelve dolgában tett felterjesztéséről.....	578
151. 1844 febr. 28. Az országgyűlés felirata az 1844 jan. 23-iki kir. válaszleiratra, a magyar nyelv ügyében.....	585
152. 1844 ápr. 4–21. Az államtanács irata az 1844 márc. 27-iki, a szász hatóságok levelezési nyelvét illető kir. kéziratnak Nopcsa Elek erd. kancellár által kért megváltoztatását illetőleg.....	590
153. 1844 jun. 17. Kir. kézirat József nádorhoz a gimnáziumi magyar tanítási nyelv behozataláról.....	592
154. 1844 jun. 17. Kir. kézirat Mailáth kancellárhoz, a gimnáziumi magyar tanítási nyelv behozataláról.....	593
155. 1844 szept. 26 – okt. 9. Az államkonferencia irata a m. udv. kancellária országgyűlési bizottsága 1844 aug. 20-iki, a febr. 28-iki országgyűlési felíratra adandó kir. válaszleiratot tárgyzó felterjesztése dolgában.....	594
156. 1844 szept. 29 – dec. 19. Az államkonferencia irata József nádornak sürgető felterjesztése alapján a gimnáziumok rendezéséről és azokba a magyar tannyelv részleges bevezetéséről.....	602
157. 1844 okt. 9. Kir. válaszleirat az 1844 febr. 28-iki magyarnyelvi felíratra.....	603
158. 1844 nov. 8. Az országgyűlés felirata az 1844 okt. 9-iki válaszleiratra a magyar nyelv ügyében.....	604
159. 1844 nov. 9. Kir. válaszleirat az 1844 nov. 8-iki felíratra a magyarnyelvi t.-cikk dolgában.....	606
160. 1844 nov. 10. A rendek üzenete a főrendekhez a magyarnyelvi t.-cikk szövegezése dolgában.....	607
161. 1844 nov. 10. Metternich votuma a magyarnyelvi t.-cikk concertatiójánál felmerült nehézségről.....	608
162. 1844 nov. 11. Kübeck votuma a magyarnyelvi t.-cikk concertatiójánál felmerült nehézségről.....	609

	Lap
163. 1844 nov. 11. Kir. kézirat gr. Mailáth kancellárhoz a magyarnyelvi t.-cikk concertatiójánál felmerült nehézségről	611
164. 1844 nov. 12. Az 1843–44:2. t.-cikk	612
165. 1845 ápr. 9. Az államkonferencia irata a m. udv. kamara ügymenetében a német nyelv bevezetéséről	613
166. 1845 nov. 8. Kir. kézirat az erdélyi kancelláriának a kolozsvári líceum magyar tannyelve dolgában tett 1842 márc. 10-iki felterjesztésére	616
167. 1846 nov. 26. Az államkonferencia irata a magyar nyelvnek a nem-magyarnyelvű elemi iskolákban tantárgyként bevezetéséről	617
168. 1847 jan. – ápr. Br. Jósika Samu erdélyi alkancellár memorandumának a nyelvkérdésről szóló része	621
169. Az erdélyi 1847:1. t.-cikk	622
170. 1848 márc. 24. Az államkonferencia votuma a magyar kamarában Csernyus Emanuel kam. tanácsos javaslatára tetteleg bevezetett magyar hivatalos nyelvről	623
<i>Név- és tárgymutató</i>	625